

VRTEC.

ČASOPIS S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO.

Štev. 6.

V Ljubljani 1. junija 1883.

Leto XIII.

P o g r e b.

Ob zori v trg sem potoval,
Pred kóčo nizko tam ostál.

To kóčo je pozábil svét;
Ponížna je in starih lét.

Pozímski snég je strého vdrl,
Vihár steklà jej vsa potrl.

Ostávili so jo ljudjé,
In zaklenili vráta njé.

Pred njó sem premišljával ném,
Odpravil dálje se potém.

Pred bélím dvórom sem ostál,
Gospódstva mu ogledoval.

Ponósen dvíga se v nebo
V zasénčji vrtnem prelepó.

Ruměno solnce ga žarí,
Kí ókna, strého mu zlatí.

Tu národ zbrán čakáje zrě,
In vrátom se tečaj odprě.

Na prágu črni zdaj možjé
Dvignó mrlíča na ramé.

Zapóje pévcev zbór močán,
S cerkvé zapóje zvón glasán.

Pogrěbnik móli vsak živó;
Ljubíli so ga vsi gorkó.

Zavíla dólga se vrstá
In mímó kóče z njím je šlá.

V tej kóči mož je rójen bíl,
A v dvóri smrtne sráge líl.

O skóraj ga pokríje grób,
Končá mu svítili se pokóp.

Spomín mu s tem se ne končá,
Ker v déliški svojí končá imá.

Saj mož rodíl se náj zamán,
In trúdil se je nóč in dán.

A kdór se déla ne bojí,
Ni smrti se mu báti níj!

F. Krek.

Lesena polenta.

(Pripovedka.)

I.

Vrh sv. Valentina je bil še razsvitljen od solnčnih žarkov; a preko Soče po lepej laskej, užé z mrakom pokritej dolini, prepihljal je že hladen veter ter ljudém naznanjal, da so užé minuli lepi in prijazni večeri polétne dóbe, ter je zdaj mnogo ugódnejše posedati v kuhinji okolo ognjišča, nego li izprehajati se po polji pod milim nebom; zatorej je v Vlési star kmet sklical svojo družino pod streho in dejal ženi, naj se podviza s polento, *) ker tuji gost je truden in bi ne bilo lepó, ako bi se moral brez večerje podati k počitku.

V tem se približa mlad gospod, sede v kuhinji k starčku na klop in mu pripoveduje, kako je izgrešil pravi pot ter prišel k njemu v vas mimo lepe cerkve, v katerej je ravnokar ogledal si oltarje in podobe svetnikov; pripoveduje mu tudi o drugih cerkvá in lepih poslopij, katera je videl hodeč po širocem svetu ter mu pravi, da je zdaj na poti iz Dunaja, kamor je bil šel obiskat plemenito gospó, katera mu je bila velika dobrotnica v mladosti, in hvaležnost ga je gnala obiskati jo, ker mu je mnogo pomagala, da se je izučil umetelnosti slikarstva. — V tem je gospodinja skuhala polento, vklópila jo na štirivoglato deščico ter jo z nitjo razdelila na kosce. Gostoljubní kmetič vzame steklenico, natoči črnega vina iz sodca, katerega je imel za vrati pod stolbami, a mlada čečica je prinesla iz omare kosček sira.

Tujemu gospodu, katerega hočemo imenovati Dragotina B., zdela se je ta njemu nenavadna večerja zeló čudna, da-si mu je prav dobro dišala.

Po večerji vpraša Dragotin starčka to in óno, naposled tudi po osobah njegove družine.

Starček mu odgovori: „Otroci, katere vidite tukaj, so moji vnuki; njihov oče, moj zet, peljal je nekoliko žita v mesto na prodaj in ga do jutri večera ne bode domóv; mati otrokom, moja jedina hči, umrla je ob istem času, ko je zagledalo to dekletee luč svetá,“ pri teh besedah pokaže s kazalcem na čečico, v katere očéh so se zablestéle debele solzé.

Dragotin. Lepa in zala deklica je to; ali je tudi pridna?

Starček. To pa to; pridna je, da bolj pridna ne more biti. V vsem je podobna svojej rajnej materi. Imé smo jej dali Milka, kakor je bilo tudi materi imé. Da je lepa, to je res, ali kaj pomaga lepota ubogej deklici, ako nima premoženja; delati in potiti se bode morala ves čas svojega življenja, ako bode hotela živeti.

Dragotin. Telesna lepota je večkrat zrealo tudi dušne lepote; kadar Milka odraste, dali jej bodete lepo doto, omožila se bode in postane sama svoja gospodinja.

Dobrovoljni starček na te tujčeve besede z glavo zmajé, ter ne vé, ali bi se smijal, ali kaj družega dejal. Dragotin videč, da starček molči, želí mu

*) Polenta je jed iz turšične moke, podobna kranjskim „žgancem“ s tem razločkom, da se v kotličku skoraj do trdega skuha ter se potem v podobi hlebca vklópi (iztrese) na štirivoglato deščico.

lahko noč in reče: „Deščico, na katerej je bila polenta, dobro operite; jutri hočem jaz za kosilo polento pripraviti.“ To rekši, otide po stolbah v spalnico.

II.

Druzega jutra je bilo nebó jasno in zlatí solnčni žarki so se razlili po vsej dolini. Dekleta iz vasi so šla pojoč na polje; pastirji, živino na pašo ženoč, pripovedovali so si, kaj se jim je pretečeno noč sanjalo; pridni in skrbni oratarji so se na poti k vsakdanjemu delu pogovarjali od dovršene setve in trgatve; sim ter tja je bilo slišati tudi vesele ptičke žgoleti in zdelo se je človeku, kakor da bi lepi jesenski dan segel vzpomladi v róko.

Kakor bi se za vse to nič ne brigal in bi mu nič mar ne bilo vse to, kar se godi okolo njega, sedel je mlad mož na stolu pod orehom, ki je rasel pred hišo našega kmeta. Na mizi pred njim je stala prazna polentina deščica, a on je ves zamišljen gledal vanjo, risal in slikal, ogledoval jo od vseh strani ter se veselo nasmehival. — Dolgo je tako sedel pod orehom, kar ga pride Milka klicat, da bi šel v hišo južinat. Dragotin vzdigne glavo, nasmehne se, ter reče, naj bi šla babici povedat, da bi on rad nekaj z njo govoril.

Ko je babica prišla, pokaže jej Dragotin polentino deščico. Babica jo pogleda, zeló se začudi ter reče: „O Bog moj! vi ste pač dober človek. Moj stari bode moral drugo deščico za polento napraviti, to užé vidim. Ali vaša polenta, ki ste jo tukaj narisali, kakó je podobna, dà — še mnogo lepša je, kakor jo mi kuhamo. In ta dva kosca tukaj, užé sta z nitjo razdeljena, in tudi nit tukaj čez polento — o Bog! kako ste mogli vse to tako natanko narisati. A zapodite to muho proč, da vam ne umaže vašega dela,“ pristavi babica in mahne z roko nad muho, da bi jo zapodila. Ali kako zarudi v lice od sramote, ko vidi, da je bila muha pri polenti le naslikana, ter se ne dá odpoditi.

„To polento,“ reče Dragotin, dali bode te vašej Milki za doto, kadar se bode možila. Po póludne hočem podobo še nekoliko popraviti, da delo izvršim, in potem se takój podam na pot v Oglej in od ondod v Benetke in v Rim.

III.

Več let je preteklo od tega dneva, ko se je bil slikar, ki je bil polento narisal, ločil iz tihe doline. Milka je postala cvetoča devica; bila je čedna, pobožna in pridna. Gospod župnik óne vasi so jo večkrat priporočevali drugim dekletom v vzgled in posnemo, in vsak, kdor jo je poznal, moral jo je spoštovati.

Peter, sin imovitega kmeta, mislil je užé večkrat, da bi dobro bilo, ako bi pošteno Milko svojim starišem za nevesto pripeljal. (Ž njo je užé nekolikokrat na sejmu o tem govoril.)

Ker se pa na kmetih večkrat zgodi, da stariši pri ženitvi svojih otrok le na denar in premoženje gledajo, a malo nato, kakšne lastnosti ima nevesta, zatorej se je Peter zeló bal, da bodo tudi njegovi stariši njegovej želji nasprotovali. Šel je torej k gospodu župniku, ki so bili ujec njegovega očeta, in jim razodel svoje misli o Milki ter jih prosil, naj bi oni, kot dober duhovni oče, dobro besedo izpregovorili zanj pri njegovih stariših gledé ženitve s pobožno in pridno Milko.

Peter si je izbral dobrega posredovalca svoje prihodnje sreče. Za nekoliko dni se je uže raznesla po vasi novica, da se bode Peter, sin imovitega kmeta, poročil z ubožno pa pošteno Milko.

IV.

Bilo je necega dne ob času trgatve. V Vlěso pride bogat plemenitaž, gospod St..., ogledovat svoje polje. Ker je bil Milkin ded njegov naselnik, ki mu je polje oskrboval, pride plemenitaž tudi njega obiskat in ga vprašat, kako je zadovoljen z letino.

Pred odhodom mu reče plemenitaž: „Slišal sem, da bode te kmalu omožili vašo vnuko Milko in jej dali med drugim tudi nekaj posebnega za doto; rad bi tudi jaz videl óno leseno polento, o katerej se pripoveduje po vsej okolici.

„O gospod, le norčija je to,“ reče Milkin ded, „druzega ni kakor priprosta polentina deščica, malo pomazana z rumeno barvo. Užé davno sem jo hotel razsekati in ogenj ž njo zakuriti, vzlasti v pretečenej zimi, ko smo imeli tako hud mraz; ali moja stara mi tega ni pripustila, in verjemite mi gospod, da še denes misli, lesena polenta jo bode zveličala.“

Ker je plemenitaž gospod St. le prosil in prosil, da bi mu starček pokazal leseno polento, stopi kmetič v hišo ter se kmalu vrne s svojo ženo, ki je imela namalano polento skrbno zavito v ruti. — „Dà,“ reče žena odgrinjajoč deščico, „jaz imam še zdaj veliko zaupanje v to slikarijo, ker óni mladi gospod, kateri jo je narisal, in katerega imé stoji tudi tukaj pri polenti zapisano, rekel mi je, da bode ta podoba moje vnuki še lepo doto prinesla. Mladi gospod je bil takó dober in prijazen ter je govoril takó resnično, da mu moram verjeti. Glejte, milostivi gospod, ter mi povejte, kako se vam dopade lesena polenta. Jaz bi je ne dala od hiše sama ne vem za koliko nè!“

Plemenitaž ogleduje nekoliko časa naslikano polento in reče: „Veste kaj, ljuba moja! dajte jo meni in... molčite, saj* je nočem zastonj. Rekli ste, da bode ta polenta vaše vnuki doto prinesla; če jo pa bote imeli le v ruti zavito, prevrtal jo bode še kuček; a jaz vam dam za njo sto zlatnikov. Nu, ali ste zadovoljni?“

„O gospod moj ljubi,“ vi se le šalite z menoj ubogo revo. Kdo bi bil takó nenmen in bi dal toliko denarjev za to leseno igračo,“ reče babica osupela.

„Bodi si igrača ali ne, mož beseda ostanem! Prinesite jo jutri v mojo graščino in takój vam odštejem sto zlatnikov.“

Druzega dne je bila Milka za sto cekinov bogatejša, in o sv. Martinu tudi žena Petrova, s katerim je dolgo srečno in zadovoljno živela. Lesena polenta, pravijo, da je spravljena v Turinskem muzeji v Italiji, kder se še denes vidi.

(Po „Priatelju“ 1855. I.)

Ne dražite psov.

Jarnejšček je izvršil ljudsko šolo in oče so ga dali pekarije učiti. Kakor v vsakem večjem mestu pekarski dečki užé zjutraj rano raznašajo kruh in žemlje po kavarnah, gostilnicah in drugih hišah, takó je moral tudi Jarnejšek vsako jutro nositi kruh v bližnjo krčmo, ki je bila zunaj mesta.

V tej krčmi so imeli velicega psa, Kastorja, kateri je bil po noči vselej odvezan, da je mogel po dvorišči hoditi in hišo čuvati. Zjutraj rano so Ka-

storja vselej zopet priklenili na verigo, da ni mogel nikogar popasti in ugrizniti, ker Kastor je bil zeló hud pes. Kadar je Jarnejšek zjutraj prišel do rečene krčme, bil je Kastor užé priklenen ter je mirno ležal pred pasjo hišico, ki ni bila daleč od dvoriščinih vrat.

Jarnejšček videč, da je pes priklenen, tjer mu ne more nič žalega storiti, stopil je k njemu, ter ga je dražil, kolikor je znal in mogel. Kastor se je na to vselej zagnal v Jarnejška, kazal mu je svoje ostre zobé in režal

vanj, ali — Jarnejček je bil dosti daleč od njega in Kastor ga ni mogel popasti.

Čim bolj se je pes jezil in zaletaval v Jarnejčka, tem bolj ga je dražil hudobni deček. In takó je delal vsako jutro. Zamán so ga opominjevali domači ljudje, da naj pusti psa pri miru in ga naj ne draži; Jarnejček je znal na vse to odgovoriti: „Pes mi ne more storiti nič žalega, ker je privezan.“

S tem vsakdanjim draženjem je bil pes še hujši ter je užé iz daleč poznal dečka, ki mu je nagajal. Kadar koli se je Jarnejček le blizu hiše prikazal, užé je pes kakor bésen skakal ter je s silo hotel odtrgati verigo, na katerej je bil priklenen. A to se je Jarnejčku takó dopalo, da je psa še bolj dražil. Nu, prislovica pravi: Vrč gre k studencu, dokler se ne ubije; in tako je bilo tudi tukaj.

Necega lepega jutra so pozabili krčmarjevi psa na verigo pripeti. Nihče ni mislil na to, ker je Kastor lepo mirno ležal v pasjici.

Kmalu pride Jarnejček na vrata s košaro različne pekarije.

Kastor je ležal mirno, da-si je Jarnejčka takó spoznal.

Vrata na dvorišče zatvorivši, stopi Jarnejček k pasjici, da bi pozdravil Kastorja po svojej starej navadi. Nič hudega slutéč, približa se do pasjice, ali joj! zdaj je bilo drugače. Pes skoči na Jarnejčka s toliko togoto, da je bil takó na tleh in košara s kruhom mu je odletela na jedno, a kapa na drugo stran. Siromak Jarnejček se je hotel psu iztrgati, ali vse zamán; pes ga je pritiskal na tla in ga grizel od vseh strani, da je bil ves krvav. Na silni jok in stok hudobnega dečka in lajanje psa priskočil je k sreči hlapec ter je iztrgal Jarnejčka pasjim zobém. Težko mu je šlo to delo izpod rok. In kakšen je bil Jarnejček! ves krvav in ranjen je ležal pólumrtev na zemlji, da ga skoraj niti spoznali niso. Odnegli ga so na dvorišče, ondu ga slekli, z vodo umili in potlej položili v posteljo. Zdaj še le so videli, kako je po vsem telesu, in še posebno po obrazu ranjen in raztrgan.

Krčmar je takó poslal po pekarija, pri katerem se je Jarnejček učil ter je hlapcu naročil, da naj pripelje s seboj tudi zdravnika.

Kmalu prideta oba in se zeló ustrašita. Zdravnik mu je takó rane izpral, obvezal jih in rekel, da naj pošljejo po Jarnejčkovega očeta. Druzega dne pridejo ubožni oče iz vasi Milinovec in se bridko razjokajo, ko vidijo svojega razmesarjenega sina. Vprašajo ga, kako se je to zgodilo in Jarnejček, jim vse pové po pravici. „Nesrečni otrok,“ rečejo oče, „koliko krat sem ti dejal, in tudi v šoli si slišal toliko krati, da ne draži psov!“

„Oče!“ reče bolni Jarnejček, „oprostite mi, hudo sem kaznovan za svojo nepokornost.“

Več dni je moral Jarnejček mirno ležati, in preteklo je več tednov. predno je popolnem ozdravel. Brazgotine na obrazu so mu se pa poznale ves čas njegovega življenja in ga opominale na óni grozni dan pri krčmarji na dvorišči, kjer je bil tako hudo kaznovan za svojo nepokorščino, lehkoumnost in predrznost.

(„Smilje.“)

Bratovska ljubezen.

Ivan in Josip sta bila pólubrata. Ivan je izgubil mater, ko je bil komaj štiri leta star; a zdaj je bil v petnajstem letu svoje dóbe, krepkega telesa in prava očetova podpora. Najlepše na njem pa je bilo to, da je bil mirnega in dobrega srcá. Svojega pet let mlajšega bratca je odkrito-srčno ljubil.

Ali čudno! Josip, ki je bil bolj slabotnega in drobnega telesa, ni imel mirnega Ivana rad; dà, še celó sovražil ga je. Oče in mati sta Ivana zeló ljubila ter neposlušnega in ošabnega Josipa večkrat opominala, naj bi posnemal starejšega brata. A bilo je vse zamán! V Josipovem srci je sovrašтво tem bolj kipélo, čim bolj je spoznal, da stariši njegovega pólubrata ljubijo. Nagajal mu je, kadar in kjer koli je mogel. Ivan ga je večkrat vprašal, zakaj ga neki takó sovraži?

„Ker ti mene sovražiš,“ odgovoril mu je Josip.

„Kakó je to mogoče, da bi te jaz sovražil? Kje sem še pokazal svoje sovrašтво do tebe?“

„Vem, vem, da si ti vselej nedolžen; samó jaz sem vsega kriv! Ali povej mi vender, kakó je to, da imajo oče tebe rajši nego li mene?“

„Tega jaz pač ne ve vem, Josip, ali imajo mene rajši ali tebe, vender pa mislim, da imajo obá enako radi. Tebe le zato večkrat svaré, ker ne hodiš rad v šolo, se rad potepaš in izogiblješ vsacega dela.“

„Kaj bom neki jaz delal!“ kričí Josip. „Morda naj drva cepam, ali naj orjem in sejem? Há, há!“ smeje se porugljivo.

„Tega nè!“ odgovori mu Ivan mirno. „Ali druga laža dela bi lahko opravljal, n. pr. živino pasel, ali jej pa domá krme pokladal, materi drva v kuhinjo nosil in kaj tacega. Ako pa nimaš nobenega dela, lahko bi kaj koristnega čital in se učil.“

„Dà, dà! pa jaz vender vem, zakaj mene oče nimajo takó radi kakor tebe. Čuj! samó zato ne, ker me ti pri njih opravljaš in lažeš o meni. Takó je! Jaz vem, vse vem!“ vpil je Josip.

Ivan je bil zeló žalosten, ko je slišal brata takó govoriti. Od njega se je obrnil ter šel na svoje delo; rad bi bil bratu dejansko pokazal, da ga res ljubi.

Bilo je neko nedeljo po póludne. Mati so šli malo k sosedom, a oče na polje gledat žita in pšenice, ki je ravno dozrévala. Tudi Josipa ni bilo domá. Ivan je bil sam v hiši ter je čital na bukvice družbe sv. Mohora. V tem hipu mu nek ropot zunaj v kuhinji zadoni na ušesi. Ivan hiti gledat, in v kuhinjo prišedši, vidi na tleh sklednik. Posoda, ki je bila v njem, ležala je razdrobljena na tleh.

„Bog moj!“ vzklikne Ivan. „Kdo je to storil?“ Takój odprè kuhinjske duri, ki so bile samó priprte ter pogleda na dvorišče; a na dvorišči ni bilo nikogar. Zdaj hití k sosedom po mater. Materi so se solzé vlije po lici, ko ugledajo lepo drago posodo, vso razdrobljeno na tleh.

Pol ure pred večernicami se vrnejo oče domóv, in nekaj pozneje tudi Josip. Oče so bili zeló nejevoljni, ko vidijo in slišijo, kar se je zgodilo.

Obrnejo se k Josipu ter mu rekó: „Josip! to si ti storil! Ti si zeló razposajen in poníglav deček. Povej mi, kje si bil v tem času?“

Josip obrne oči v tla ter za nekaj časa, kakor bi mu užé jok po mislih hodil, odgovori: „Dà, dà, vsega sem le jaz kriv, da-si me še celó domá ni bilo.“

„Kje si bil?“ vprašajo ga oče ostreje.

„Pri Korénovem Juriji.“

„Ali ga res ni bilo domá?“ vprašajo oče Ivana, in ko jim tudi ta pri-trdi, pravijo jezni:

„Mačka vender ne more kaj takega storiti, ker takó visoko ne more skočiti, da-si je stol poleg stal. Kdo je vender to storil?“

Ako bi bili Josipa opazovali, ko so oče blizu sklednika stojéči stol ome-nili, lahko bi bili videli, kako je deček oblédel, a kmalu ga je strah minul in nekako predrzno je odgovoril na očetovo vprašanje:

„Ker je bil Ivan sam domá, on mora znati, kdo je to storil?“

Oče in mati pogledajo Ivana, češ, ali ni morda on posode vrgel na tla.

„Povej nama po pravici, ali ti veš, kdo je to škodo napravil,“ rečejo oče z resnobnim glasom.

Milo je pogledal Ivan pólubrata Josipa, da mu je kri švignila v lice; potem se je ozrl na stariše, rekóč: „Jaz res ne vem, kdo je to storil; jaz tega storil nisem!“ To izgovorivši pcedila se mu je debela solza iz modrega očesa po lici. In ta solza je bila znamenje njegove nedolžnosti.

* * *

Tri četrt na dve je minulo, in vsi se odpravijo k večernicam.

„Po Korénovega Jurija grem,“ reče Josip ter otide. Res je šel proti Korénovim, a ondu na voglu jo zavije na drugi pot v gozd. Zakáj pa vender ni šel k večernicam? Nemirna vest v njegovem srci mu ni dala mirú; nekaj mu je vedno oponašala takó glasno, da si deček ni upal iti v cerkev pred živega Bogá. Hotel se je iznebiti tega očitanja in zato je šel v gozd.

Hodil je užé debelo uro po gozdu nevedoč čimú in zakaj. Naposled se je naveličal in se obrnil proti dómu. Zdajci mu pade nekaj na um ter sam v sebi reče: „Ahá! ondu vem za gnezdo: ondu v skalnatej steni so kovački; morda so užé godni, ka-li?“

To rekši, hitro stopa in hiti proti kraju, na katerem je bil globok prepad. Stena se je dvigala naopičeno; na njej ni bilo nobene rastline. Samó na vrhu ob njej je rastel košat grm. Ne daleč od tega prepada je peljala stezá, po katerej so hodili ljudjé iz vási h kovaču, ki je bil ónokraj gozda.

Josip stopi k grmu. Na róbu stene poklekne, prime se za grm ter se počasi sklóne. Tu pod grmom ugleda v skali luknjico in v njej mlade ptičke; bili so res užé godni.

„Pač so lépi ti ptički! Jednega bi rad imél!“ reče sam v sebi ter se še bolj sklóne, da bi mogel z rokó segniti do gnezda. Ali preveč se je bil sklonil, teló se nagné čez rob in — — deček bi ležal v prepadu razbit, ako bi se ne bil čvrsto poprijel za grm. Zdaj je siromak visel v smrtnej nevarnosti. Iz vsega grla je kričal: „Joj! joj! pomagajte, pomagajte! Oče, mati,

Ivan! Jezus, Jezus!“ Ali zamán! Nikogar ni bilo blizu. Nekaj časa je takó preteklo. Moči so ga užé zapuščale, in ni se mogel več takó trdno držati za grmove veje.

Mrzel pot mu je pokrilo blede čelo, v glavi se mu je jelo vrteti. Še jedenkrat vzdikne, ali ne več takó glasno kakor poprej: „Oče, mati, Ivan! Pomagajte!“ —

Komaj izgovori besede, zasliši nad seboj neko šumenje.

„Oh Josip!“ vzdihne nekdo z žalostnim glasom. „Drži se, le še malo se drži!“ — Bil je Ivan, katerega so oče poslali h kovaču vprašat, je-li užé oje napravil. Ko se je domov vračal, slišal je Josipa klicati in prišel je ravno v največje nevarnosti k njemu.

Ivan ni izgubil zavésti. Urno leže na tla, prime se z levo roko za drugo vejo grma, a z desno prime svojega brata za roko. Mogočni vladar mu je dal v tem hipu toliko moči, da je z lehkoto potegnil Josipa k višku ter ga otel gotove smrti.

Brez zavésti se je zgrudil Josip svojemu dobremu bratu v naročje, a ko se zopet zavé, pade na kolena pred njega, dvigne svoji roki k njemu ter reče: „Ivan! Ivan! Mene bi ne bilo več, ako bi me ne bil ti rešil; in jaz sem tebe sovražil, takó zeló sem te sovražil! Ivan, brat moj, odpusti mi!“ To rekši, oklenil se je bratovih nog ter je stokal: „Joj, joj! Glej, še danes sem hotel, da bi te bili tudi stariši sovražili, kakor sem te sovražil jaz. Ono lepo posodo sem jaz vrgel raz steno, nisi je ti, nisi! Ivan, odpusti mi, jaz te ne sovražim več!“

Ivan se nagne k njemu ter mu reče: „Jaz sem ti takój vse odpustil, ker te nikoli sovražil nisem.“ In oba sta se jokala samega veselja.

Josip je govoril resnico. Od te ure je bil ves drugačen in stariši so se zeló veselili te nove bratovske ljubezni.

Miljenko Devojan.

—x—

Domovina.

Beséda ljubša, nego tí, premíla domovína!

V ušésa môja ne zvoní, premíla domovína!

Nikdér ne najdem dražjega iména;

Nikdér mi sláje se ne zdí, premíla domovína!

A ves te nerazumni svét prezíra;

S tobój mi sree krvaví, premíla domovína!

Pod grmom tí vijólica sí tíha,

Kí vpógnena lepó diší, premíla domovína!

Če tudi védno te ohólstvo tláči,

Ljubézen môja tí gori, premíla domovína!

Le vzdrámi se, ker nóč užé minéva,

In za gorámi se dani, premíla domovína!

Miljenko Devojan.

—x—

Japonci.

Japonsko in Kitajsko, ti deželi na daljnem vzhodu Azije, bili ste več stoletij Evropljanom skoraj popolnem neznani, čemur se pa ni čuditi, ker obé rečeni deželi se niste čisto nič pečali z drugimi vnanjimi deželami in takó so le redka poročila dohajala o Japoncih in Kitajcih k nam v Evropo. Nu, v teku časa se je to vse izpremenilo in dandanes imajo malo ne vsi národi zemlje, vozeči se po morji, v morskibh pristanišéh omenjenih dveh dežel svoje kupčijske ladije in veliko število trgovcev in obrtnikov ev-

ropskih držav je v ozkej zvezi z Japonci in Kitajci, ki so bili užé od nekdaj zeló vneti za umetelnost in znanstva. Vnanja kupčija se je še le v zadnjih 30 letih lepo razvila, odkar jo pospešujejo premnoge kupčijske ladije, izvrstne ceste, dobro urejene pošte, sejmi in trgi, daljnopisi, železnice itd. Do 13. stoletja Evropljani niti po imenu niso še poznali te dežele. Takrat je slavni Benečan Marka Polo, ki je med vsemi dosedanji popotniki bil prehodil največ svetá, prvi poročal o prebogatej deželi, v katerej so celó gradovi iz zlatá narejeni. In to zlátó deželo so iskali Kolumb in njegovi vrstniki. Ali zamán! niso je našli. Kasneje so jo Portugaleci slučajno naleteli, začeli z Japonci kupčevati in mej njimi krščansko vero širiti. Kmalu potem pridejo

Holanci ter skušajo Portugalce izpodrinuti. Začelo se je hudo preganjanje kristjanov, ki so bili 1640. leta popolnem zatrti. Tujcem je bilo odslej pod smrtno kaznijo prepovedano na japonsko zemljo stopiti; samó dobičkalákomí Holanci, ki so Krista očitno zatajili in 1635. leta s svojimi topovi zadnjo krščansko trdnjavo Aksimo razdrli, smeli so na Dezimi stanovati in nekoliko z Japonci kupčevati. Takó je bilo do 1842. leta. Takrat so Japonci odprli svojim sorodnikom Kitajcem 5 luk; potem so zedinjene države severoamerikanske in Velika Britanija (1854. leta) prisilili Japonce jim vsaj nekoliko pristanišč odpreti. Malo pozneje so ž njimi kupčijske pogodbe sklenili Rusi. Holanci (1855. leta), Prusi, Švicarji, Francozi in Avstrijei.

Japonci so bajé mešani narod tatarsko-mongolskega plemena, lepo so vzraseni in duševno bogato nadarjeni.

Na Japonskem sta dva vladarja, duhovski vladar, ki se na imé Mikado zóve, in svetni vladar, po imenu Tikoór.

Posebno je treba pómneti, da na Japonskem ženski spol veliko spoštovanje uživa. Znano je namreč, da je žena v Aziji velika sužnja svojega možá ter da ves čas svojega življenja preživi v žalosti in bridkosti. Na Japonskem je to vse drugače; tu uživa žena vso čast in spoštovanje svojega možá. Ženstvo v Aziji je vzrejeno v popolnej nevednosti, na Japonskem pa deklice in dečki hodijo v šolo, kjer se učé brati, pisati, računati zemljepisje in zgodovino svoje domovine; v novejšem času so vpeljali v japonske šole tudi poduk tujih evropljanskih jezikov. Otroci imenitnejših starišev obiskujejo vseučelišča, kjer se učé različnih stvari Japoncem potrebnih. Z dovršenim 15. letomjenja odgoja otrok in mladi ljudje stopijo takój v javno življenje. Obleka Kitajcev je zeló čudna. Žene nosijo kaftan (dolgo obleko), ki jim sega do tal, in po imenitnosti osebe je ta obleka še mnogo daljša; gospé jako imenitnega stanu se takój na obleki z velicim repom (šlepom) lahko spoznajo. Obilost obleke se ravna po vremenu; ako je vreme posebno slabo, oblečejo žene do 30 različnih oblačil, katere vse drži jeden sam pas; gorenja obleka je iz težke svile. Lasé si spletajo v čudne kite ter jih lepšajo s pisanimi trakovi, koraldami, školjkami in dragimi kamni. Omožene ženske si barvajo zobé s črno, ustnice pa z modro barvo. Vender se pa tudi na Japonskem užé ravna po evropejskih šegah, katere bodo kmalu izpodrinile grde spakarije in vpeljale obče pripoznano nošo drugih izobraženih držav, da-si nekateri prorokujejo, da bode s temi novotarijami potem kmalu konec Japonskemu cesarstvu. Bodi temu kakor hoče, mi pozdravljamo to veselo znamenje, da se tudi Japonci seznanjajo bolj in bolj z napredkom in iznajdbami evropejskih in severoameriških narodov. To bode izvestno njim in njihovej zemlji na korist in srečo. I. T.

Jeruzalem.

ko se gre iz Jape v Jeruzalem po cvetočej dolini saronскеj, pride se v Ramlo na podnožje judovskih gorá. Za Ramlo pelje pot še nekoliko časa po praznej zemlji, in potem se gre po judovskih gorah gori in doli. Dalje ko gre človek, menj je rastlinstva, oža in kamenitejša je cesta.

Rujavi griči, ertaste nakopičene skale, trnje in robidovje med skalovjem, vse to kaže najžalostnejše razdejanje.

Na poslednjej visočini se še le odprè človeku razgled. Protu vzhodu se visoko gorovje na dolgo razteguje. To je moabiško pogorje, ónkraj mrtvega morja. Bližej se prikaže z olivami venčana gora, ki se imenuje „Oljska gora.“ Kmalu se vidijo visoki stolpi, vitke minarete, mogočne kuple in široko obzidje, pred nami se razprostira mesto Jeruzalem.

Jeruzalem nima nič veličastnega in vzvišenega, kar bi ga krasilo pred drugimi mesti na vzhodu, in vendar je nekaj posebnega v njem. Obliva ga neka čudna slovesna resnoba in mila otožnost, ki človeško srce navdaja z žalostjo.

Mesto Jeruzalem pozná po imenu vsak krščanski otrok poprej nego li kako mesto svoje domovine. Izraelec brez domovja si ga želí v svoj poslednji počitek, in še celó Mahomedanee za Jeruzalem ne vé drugega imena nego „sveto mesto.“

Koliko spomina od treh tisoč let v tej podobi, in kakšen srcé presunljiv jezik govore ti griči, ti kámeni, zidovi in stolpi!

Jeruzalem je starejši od Rima. To mesto je postalo v silno silno davnih časih, kamor še pravljica ne sega. Mesto je zidano na štirih gričih in med njimi, ki so ti-le: proti vzhodu Morija, na katerem je bil Salomonov tempelj; proti zahodu Akra, ki obsega Kalvarijo in cerkev božjega groba; proti jugu Sion, in proti severu Bezeta ali novo mesto. Ker mesto od severo-zahoda proti jugo-vzhodu visi, zatorej se od vzhodne strani, vzlastí z Oljske gore, kaj častitljivo po njem vidi.

Leta 66. po Kristusu so se judje z Rimljani spuntali, in prišla je na mesto in prebivalce zeló huda sodba. Še 100.000 vojaki je bil Tit ob severnej strani mesto oblegel, ker ta stran jedina se ni dala do nepremagljivosti utrditi; v 15 dneh je imel v oblasti novo mesto Bezete in Akro; potem je obdal tudi višavo mesta ali Sion, da bi jude z lakoto primoral, naj bi se podali. Čez tri mesece po strašnem nasprotovanji na življenje in smrt je bil stari Sion pridobljen. Zoper povelje Titovo so vojaki od tod tempelj zažgali in napravili v mestu in svetišči najstrašnejše mesarjenje, ki ga je kdaj svet videl. Čez milijon Judov je poginilo v tem groznem klanji. Ako živ človek dvomi nad tem, kar Bog zapretil, tukaj naj se vzgleduje!

Za Konštantina Velikega so se v Jeruzalemu jeli povzdigovati krščanski spomeniki novega Jeruzalema. Lepšala se je zibel krščanstva in Zveličarjev grob s cerkvami in raznimi svetišči. Kdo bi mogel prešteti solzé, katere so se tú pretakale, in kdo bi mogel izreči, koliko krvi je bilo užé prelite po kámenih jeruzalemskega mesta in kolikokrat so se ognjeni valovi drvili po teh gričih! Kolikokrat je bilo to mesto napadeno, razdejano, v puštinje izpremenjeno ter zopet sezidano! Vender pa še stoji, kakor bi stalo na večnih goráh. Vsa ljudstva starih, srednjih in novjših časov, ki so se bojevala za gospodarstvo na zemlji, teptala so to mesto, a vender si je Jeruzalem pridobil srea vseh ljudstev ter združil vse narode na zemlji.

Semernik.

Gotovo ste užé slišali otroci o Semerniku (Semmering) in železnici, ki je izpeljana preko njega. Ta sloveča železnica veže Dolenje Avstrijsko s Štirskim. Ako se peljete iz Ljubljane na Dunaj, treba vam je preko Semernika, ki je planinski raj Dunajčanov. Kadar se privozite do železnocestne postaje Mürzzuschlaga, imate pred seboj slovečo goró Semernik, preko katere pelje železni tir na Dolenje Avstrijsko. Takój iz Mürzzuschlaga se začné železni tir vzdigovati na viš. Mimo rodovitega polja in pisanih travnikov, ki se razprostirajo na desno — na levo je većinoma samo gorovje — dospejete dovolj počasi na postajo „Spital.“ Kmalu potem se pride v glavni Semernikov prerov (tunél), ki nosi nad svojim vhom napis: „Adriaticum Germanico

junxit mari (združil je Jadransko z nemškim morjem). Ta prerov prestavi človeka ob belem dnevu hipoma v grózo temne noči; iz gorkih solnčnih žarkov pride se v vlažni, mrzli podzemeljski zrak. Človeka res strah izpreletava, kadar se vozi po takó globokem krilu hladne zemlje; a to ni čuda, kajti ta prerov je dolg 1430'34 metrov (753 sežnjev) in je stala njegova izpeljava sama blizu do 4 milijone goldinarjev. Sredi tega preróva je najvišji vrhunec Semernikove železnice, 896 metrov nad morsko višino. Vožnja skozi ta prerov traja 3 do 4 minute.

Na postaji „Semmering“ se nam pokaže čudna izpremembra. Na ónostran „Semmeringa“ t. j. na štirске strani smo se vozili preko poljá in lepíh planinskih senožeti; a tu na avstrijskej strani nas obdajejo samotne visoke gore, katerim oprava so po večjem pečine in goličave.

Na celej progi Semernikove železnice je 15 prerovov in 16 viaduktov; stroški za napravo te železnice so iznašali celih 21 milijonov goldinarjev.

Naj stoji svet tudi še tisoč in tisoč let, naj bodo iznajdbe bistrournosti človeške za prevaževanje še tako velike umetelnosti. — Semernikova železnica ostane, če tudi ne vsa, gotovo pa saj v svojih ostankih spomenik podvzetnega duhá naših časov do konca sreča.

Jos. L.

Stanovitost v veri.

Bil je poganski kralj. Necega dne pokliče pobožnega škofa pred-se in mu zapové, da naj zataji svojo vero ter naj moli poganske bogove. Škof mu reče: „Kralj in gospodar moj, tega ne storim nikoli!“ — Na to se kralj zelo razjezi in v svojej jezi tako-le govori: „Ali ne veš, da je tvoje življenje v mojih rokah? Samó z očmi pomignem in ni te več med živimi!“ — „Dobro vem to,“ odgovori pobožni škof; „ali prosim te, dopusti mi samo jedno vprašanje, predno umrjem. Recimo, da bi jeden tvojih zvestih služabnikov padel v roke tvojih sovražnikov. Tvoji sovražniki bi zahtevali od njega, da se ti iznevéri in postane nezvest tebi, svojemu kralju in gospodarju. Ali zvestoba tvojega služabnika do tebe je neomahljiva in ves trud tvojih sovražnikov je zamán. Na to se tvoji sovražniki razjezé; potegnejo obleko s telesa tvojega zvestega služabnika, posmehujejo se mu in ga poženo od sebe. Povej mi zdaj, o kralj, kaj bi ti storil s svojim zvestim služabnikom, kadar bi se zopet k tebi povrnil? Ali bi ga ne ogrnil z najlepšo obleko, in ga za prestano sramoto obilo poplačal s častjo in najboljšimi darovi?“ — Na to reče kralj: „To se umeje, da bi! ali povej mi, kaj znači to vprašanje in kje se je kaj takega zgodilo?“ — Pobožni škof mu odgovori: „Glej, kralj in gospodar moj! Ti mi lahko vzameš življenje, ki ni drugzega nego odeja moje neumrjoče duše. Ali jaz imam še drugzega gospodarja, kateri me bode oblekel v še lepšo obleko, katere mi ti vzeti ne moreš. Mar misliš, da bodem zaradi ubozega telesnega življenja zatajil vero in zvestobo do svojega stvarnika in Bogá? Nè, tega ne storim nikoli!“

Nato reče poganski kralj pobožnemu škofu: „Pojdi svojim pótem; poklanjam ti življenje!“

Razne stvari.

Drobtine.

Umrli so v 17. dan p. m. v Kranji na Gorenjskem prevzvišeni in premilostivi gospod

dr. Jarnej Vidmar, bivši knezoškof Ljubljanski, doktor sv. pisma, zlatomašnik i. t. d.

i. t. d. v 81. letu svoje dóbe. — Bili

so rajniki ves čas našemu listu prijatelj in zvest naročnik vsako leto. Še celó letos, ko so bili ves čas bolehní, niso se pozabili naročiti nanj. Bog jim plati in daj uživati neizkaljeno veselje v nebeskem kraljestvu. Bodi jim večén spomin!

(Posebni spomini meseca junija.)

V 1. dan junija 1744. l. porodil se je sloveči pedagog in vzgojnik: Salzmann.

V 5. dan junija 1880. leta je umrl v Brežicah na Štírskem vélik slovensk rodoljub in pesnik slovenski: Dr. Radoslav Razlag.

V 6. dan junija 632. leta je umrl Muhamed.

V 8. dan junija 451. leta razdene grozoviti hunski knez Atila Akvilejo.

V 9. dan junija 1815. leta je bil Dunajski kongres

V 12. dan junija 1838. leta porodil se je na Okiču na Dolenjskem slovenski pesnik Anton Umek-Okiški. Njegove pesni so večinoma poučne.

V 13. dan junija 1835. l. je umrl W. A. Diesterweg, jeden največjih pedagogov novejše dóbe.

V 14. dan junija 1798. l. se rodi Fran Palacky, slavni češki zgodovinar.

V 15. dan junija 1796. leta je pobil avstrijski nadvojvoda Karl Francoze pri Wetzlarji.

V 16. dan junija 1313. l. se je porodil v Certaldi na Toskanskem Boccaccio, laški pisec. On je prvi začel sestavljati óne pripovedne proizvode, ki je imenujemo novele.

V 18. dan junija 1757. leta je slavno premagal avstrijski general Daun pri Kolinu na Češkem pruskega kralja Friderika Vélikega. V spomin te zmage ustanovila je cesarica Marija Terezija poseben red za odlične vojščake (Maria Theresien-Orden.)

V 20. dan junija 1872. l. je umrl v Št. Vidu nad Ljubljano tamošnji župnik Blaž Potočnik. (Potočnik je bil slovenski pesnik. Njegove pesni so prav národne in se v Slovencih kaj rade prepevajo. Takó n. pr. „Pridi Gorenje,“ „Ko dan se zaznava“ in več drugih.)

V 21. dan junija 1852. l. je umrl slavni nemški vzgojnik Fröbel, ustanovnik otročjih vrtov. (Pri nas na Kranjskem imamo do sih dób le jeden tak závod, namreč v Ljubljani

pri gospej Renn-ovéj; a drugi se snuje v Idriji.)

V 24. dan junija 1866. leta zmagajo Avstrijci Italijane pri Kustoci.

V 28. dan junija 1586. leta umrje Primož Trubar, prvi pisatelj slovenskega jezika.

V 29. dan junija 1577. leta se je rodil preslavni nizozemsk slikar Rubens.

V 30. dan junija 1810. leta se je porodil v Ceroveci pri Ljutomern na slov. Štírskem slovenski in ob jednem hrvatski pesnik: Stánko Vraz. A. G.

Kratkočasnice.

* (Dobro mu je povedal.) Pijanec je vprašal pijanca, ki se je pred malo dnevi v jarek zvrnil, kaj si je mislil, kadar se je v jarku zbudil. „Nič, družega“ odgovori mu ta, „nego to, da sem se zelo začudil, ko tebe pri meni ní bilo.“

* (Iz dijaškega življenja.) Profesor: Povejte mi prav ob kratkem najvažnejše dogodke iz življenja Julija Caesarja! — Dijak: Veni, vidi, vici t. j. prišel sem, videl sem in zmagal.

* (Najboljši izgovor.) Gospodar: „Zdaj mi užé pol leta niste plačali stanovanja. Prosim, poslušajte me, da vam nekaj povem. Dalje vas ne morem več čakati! Ako nimate denarjev, da bi plačali stanovanje, potem si kupite sami svojo hišo. Ali me ste razumeli? Hé?“

* „Ali so gospod doma?“ — „Niso nè! rekli mi so, da vam naj povem, da jih ní domá!“ — „To je res ljubeznjivo! Nu povejte pa tudi vi gospodu, da se jim priporočim, in vam sem naročil, da mu povejte, da me ni bilo tukaj!“

*) (Kratkočasno vprašanje.) Kako se razdeli pet jajec med pet otrok takó, da dóbi vsak otrok po jedno jajce in vender ostane še jedno v skledi? — Odgovor: Peti otrok vzame skledo z jajcem.

Slovstvene novice.

* Habsburški rod. Spomenica, da je minilo 600 let, kar je Kranjska in Štirska združena s preslavno Habsburško vladajočo rodovino. Sestavil Ivan Tomšič. — Tako se imenuje knjižica, posvečena slovenski mladini v spomin, ki na svetlo pride v tiskarnici g. Karl Rauch-a na Dunaji. Knjižica opisuje ob kratkem vse vladarje iz preslavne Habsburške vladajoče hiše, od Rudolfa I. Habsburškega do našega presvitlega cesarja Frana Josipa I. Knjižica je debela 31 strani in ima 13 ličnih podob. Cena jej je tako nizka, da jo dobode lahko vsak otrok v roke. Posamezni iztiski se dobivajo po 10 kr. (s poštnino 12 kr.); 25 iztisov velja 2 gl. 50 kr.; 50 iztisov 4 gl. 50 kr.; 100 iztisov 8 gl.; 500 iztisov 35 gl.; 1000 iztisov 60 gl. Vsa naročila naj se pošiljajo pod addresso: Buchdruckerei von Karl Rauch, **Wien**, V. Spengergasse Nr. 6.

Rešitev zabavne naloge v 5. „Vrtčevem“ listu.

Ako začnete besedo „Livingstone“ čitati vselej pri jednem „L“-u, idoč proti desni strani do črke **e**, prečitali jo bodete **1024krat** (tisoč štiri in dvajsetkrat).

To nalogo je prav rešil: Dragotin Žitek, gimnazijalec v Ljubni na Štirimem.

Rešitev skakalnice in imena rešilcev v 5. „Vrtčevem“ številu.

Lepi nébes.

Nebó, nebó!
Kakó si ti lepó!
Vsaka tvoja zvézdica
Je mična rajska lučica.

Nebó, nebó!
Kakó si ti lepó!
Troja bela luna
Srebrna je svetilnica.

Nebó, nebó!
Kakó si ti lepó!
Tvoje zlato sólńčice
Nebeško je očesice.

Nebó, nebó!
Kakó si ti lepó!
Lepši vse je večni Bog,
Je vstvaril ves nebeški krog.

Prav so jo rešili: Gg. Fran Kolbe, poštar na Vačah; A. K. iz Komende; V. Škoda na Zaplazu; Jan. Kulavíc in Ad. Pauser, dijaka v Novomestu; Aleks. Benigar in Heu. Šonc, dijaka v Gorici; Jos. Juvanc, gimn. v Ljubljani; Jos. Šušteršič, Ivan Spindler in Anton Mladič, učenci v Ljubljani. — Gospá Mat. Sebenikar na Rakeku.

Listnica.

Gosp. V. Šk. na Zap.: Pride ob svojem času na vrsto. — A. G. v S.: Lepa hvala! — J. Ž. v Lj.: Lepa hvala za poslano zab. nalogo; prinesemo jo v prih. listu. — F. K. v M.: Vašo povestico „Sanje“ prinesemo meseca decembra, ker je za božični čas jako primerna.

Vabilo k naročbi.

S prihodnjim mesecem, t. j. už s prihodnjim „Vrtčevim“ številom se začne **drugo polletje**; zatorej uljudno prosimo vse óne čast. gg. naročnike, ki so si „Vrtce“ naročili samo za **pol leta**, da poteklo **naročnino** takó **obnové**, da ne bomo imeli neréda v razpošiljevanji. „Vrtce“ stoji za **pol leta 1 gl. 30 kr.**; za vse leto **2 gl. 60 kr.**

Pri tej priliki prosimo vse prave rodoljube slovenskega národa, naj bi naš list širili med slovensko mladino. Ako nam bi vsak naših dosedanjih naročnikov vsaj še **jednega** novega naročnika pridobil, kar bi ne bilo ravno težavno pri prijateljih naše slovenske mladine, lahko bi „Vrtce“ po več gradiva na mesec prinašal, ter bi tako še primérnejše podučeval našo slovensko mladino.

Novim naročnikom lahko postrežemo še z vsemi letošnjimi listi.

Uredništvo „Vrtčevo“,“

mestni trg, štev. 23 v Ljubljani (Laibach).

„Vrtce“ izhaja 1. dné vsacega meseca, in stoji za vse leto 2 gl. 60 kr.; za pol leta 1 gl. 30 kr. Napla: Uredništvo „Vrtčevo“, mestni trg, štev. 23 v Ljubljani (Laibach).

Izdatelj, založnik in urednik **Ivan Tomšič**. — Natisnila Klein in Kovač v Ljubljani.